

Nr 349

Av herr **Edström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens institut för folkhälsan m. m.*

Statens institut för folkhälsan har länge varit i behov av omorganisation. Ärendet har fördröjts genom att den år 1951 tillsatta folkhälsoinstitututredningen arbetade relativt långsamt och först år 1957 framkom med sitt förslag (SOU 1957: 6). Under remissbehandlingen framkom sedan betydande kritik, vilket i sin tur föranledde överarbetning av betänkandet inom departementet. På grundval av utredningen och bearbetningen har proposition nr 83 framlagts.

Institutet var från början avsett för 40 à 50 anställda. Redan 1950 hade personalens antal ökat till omkring 200. Med hänsyn till forskningen och utvecklingen av institutets arbetsuppgifter har fortsatt betydande utökning av personalstyrkan länge varit behövlig men varit omöjlig genomföra på grund av lokalernas otillräcklighet. Det är uppenbart, att lokalerna redan är otillräckliga för den nuvarande personalen samt ätt med hänsyn till behovet av betydande utökning av densamma översyn av lokalbehovet är ofrånkomlig och trängande.

I propositionen har emellertid frågan åter skjutits på framtiden. Man måste med skärpa understryka behovet av att denna fråga löses med det snaraste.

Då institutet för närvarande har så stora svårigheter att rymma fler befattningshavare, har departementschefen tagit detta som skäl att i propositionen förorda synnerligen liten personalförstärkning, på den viktiga *allmänhygieniska avdelningen* icke någon alls.

Detta leder i sin tur till högst bekymmersamma framtidsutsikter. I en skrivelse till statens institut för folkhälsan har prof. Lars Friberg som chef för denna allmänhygieniska avdelning klarlagt dess problem. Han konstaterar, att med den underdimensionering av avdelningen, som föreligger, framför allt med hänsyn till personalen, denna icke kan tillfredsställande handlägga de arbetsuppgifter, som enligt instruktionen åvilar den, nämligen att utföra erforderliga undersökningar till främjande av förbättrad hygien i fråga om bostäder, sjukhus, skolor och andra offentliga byggnader, att ägna uppmärksamhet åt vatten- och avloppsfrågor samt andra spörsmål av hygienisk-teknisk natur, att även i övrigt som centralt undersökningsorgan biträda vid övervakningen av den allmänna hygien i riket samt att meddela undervisning i socialhygien och socialmedicin åt tjänsteläkare, distriktssköterskor och hälsovårdstillsyningsmän. I en bi-

laga till hans skrivelse är intagen en förteckning över den ärendebalans, som den 17 mars 1958 finnes å avdelningen. Ett studium av denna visar, att 60 till avdelningen under 1957 eller tidigare inkomna ärenden icke är avslutade. Motsvarande siffra hittills för 1958 är 42. Dessa siffror är i och för sig höga men ger dock ej en tillräckligt klar bild av arbetsbalansen. Ärendena i fråga utgöres i stor utsträckning av omfattande utredningar, som begärts av olika myndigheter (t. ex. statsdepartement, medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen, länsstyrelser och hälsovårdsnämnder). De fordrar i allmänhet omfattande arbete och har stor principiell räckvidd.

Några exempel kan anföras. Med hänsyn till risken att tuberkulosbakterier skulle kunna överleva avser t. ex. en begärd utredning att klarlägga, huruvida en ny typ av reningsanläggning för avlopp kan godkännas, avsedd för bl. a. sanatorier.

Ett annat ärende gäller en förfrågan angående det lämpliga i att införa s. k. brytpunktsklorering, vilket aktualiserar ett viktigt vattenreningsproblem. Genom att tillsätta stora mängder klor till dricksvatten kan man troligen erhålla ett dricksvatten, som med stor sannolikhet är fritt från såväl patogena bakterier som virus. Detta måste utredas.

Ett aktuellt problem är önskemålet om att få använda papperssäckar vid den kommunala renhållningen i stället för de traditionella sopkärlen.

Under senare år har avdelningen haft att handlägga ett stort antal ärenden i samband med s. k. air-pollution. Det har därvid gällt att ta ställning till huruvida hälsorisker uppkommer till följd av luftföroreningar, framför allt från industrier. På grund av brist på medel och personal har dessa undersökningar blott i ringa mån kunnat utföras.

Som bekant finnes starka skäl, som talar för ett samband mellan lungcancer och cigarettrökning. Vissa undersökningar tyder även på ökad dödlighet, framför allt vid hjärtsjukdomar, på grund av tobaksrökning. En begäran av Tobaksmonopolet föreligger, att institutet måtte undersöka röken från olika cigaretter beträffande förekomsten av nikotin och tjärhalt. Då en sådan undersökning synes vara av betydelse för bedömning av eventuella hälsorisker i samband med rökning, har institutet åtagit sig uppdraget. Då emellertid den allmänhygieniska avdelningen saknade kemist, har institutet för detta ändamål anställt en nyexaminerad kemist som tillfällig arbetskraft för att lösa uppgiften i fråga. Detta är knappast idealiskt.

Ett ur samhällsekonomisk synpunkt synnerligen viktigt ärende är följande. Medicinalstyrelsen har anhållit om institutets utlåtande i anledning av en dispensansökan från Bolidenbolaget, att vissa bestämmelser i giftstadgan om förbud att använda arsenikimpregnerat virke måtte upphävas. Mycket talar för att en sådan dispensansökan bör beviljas. Innan institutet tillstyrker densamma, måste emellertid noggranna utredningar vidtagas

och de djurförsök, som Bolidenbolaget åberopar i sin ansökan, omprövas. För ögonblicket har avdelningen ytterst små möjligheter att utföra dessa undersökningar. Frågan är ytterst betydelsefull för byggnadsindustrien.

På uppdrag av kommunikationsdepartementet har nyligen en undersökning i gångsatts för utredning av flygbullerhygieniska vådor. Men betecknande nog har denna för institutet relativt obetydliga utredning blott kunnat påbörjas därigenom, att avdelningen anställt tillfällig personal. Många viktiga bostadshygieniska frågor i samband med inomhusklimatet har avdelningen icke kunnat utreda av brist på tekniker och utrustning.

Därtill kommer undervisningen. Prof. Friberg har till styrelsen, med anledning av att prop. ej innebär den begärda förstärkningen av personalen, hemställt om att kursverksamheten, i första hand hälsovårdsinspektörskursen och möjligen tjänsteläkarkursen, måtte inställas under nästa budgetår, då avdelningens personal är så överhopad av den ovan anförda ärendebalansen, att den helt måste sysselsättas i densamma samt en alltför lång eftersläpning här medför samhällsekonomiska vådor. Hälsovårdsinspektörskursen för nästa budgetår har redan utannonserats. Ett inställande av densamma kommer att medföra olägenheter för de sökande samt för samhället på grund av minskad tillgång på utbildade hälsovårdsinspektörer.

Med hänsyn till vad här anförts, får vi hemställa, att åtminstone trenne tjänster nyinrättas vid den allmänhygieniska avdelningen, nämligen en *förste kemisttjänst*, en *teknisk laboratorstjänst* samt en *biträdande avdelningsföreståndarbefattning*, den senare dock, med hänsyn till att frågan rörande den kommande samordningen mellan karolinska institutets hygieniska institution och statens institut för folkhälsan ej är fullt utredd, på arvodesstat med förordnande tills vidare.

Beträffande den *yrkeshygieniska avdelningen* är det även synnerligen trängande, att bättre förhållanden åstadkommes såväl i fråga om personal som främst lokaler.

Yrkeshygien är vad som göres på arbetsplatserna för att förhindra yrkessjukdomar, d. v. s. förgiftningar, dammlungsjukdomar, yrkeseksem, buller- och strålskador, överansträngningssjukdomar etc. Att på ett rationellt sätt förebygga yrkessjukdomarna måste grunda sig på noggrann kännedom om vad det är, som orsakar dem, hur kroppen påverkas samt hur detta skadliga "agens" på bästa sätt bör elimineras. Alla dessa led i det yrkeshygieniska arbetet är i förvånansvärt ringa omfattning säkert kända. Man grundar sig särskilt beträffande medicinska data i beviskedjan ofta på uppskattningar, för att inte rent av säga gissningar. Bättre ligger det till på det tekniska området, men det visar sig gång på gång, att tillgängliga erfarenheter ej är kända på industrierna och att man många gånger saknar förståelse för problemens innebörd.

Flera exempel skulle kunna nämnas på hur bristande kunskaper i dessa

avseenden medfört svåra och till synes onödiga skador. Här skall endast nämnas den just nu aktuella asbestdammlungan. Redan 1931 hade vederbörande engelska myndigheter fastställt föreskrifter för att skydda mot denna fara, som där lett till avsevärd minskning av antalet angripna av denna yrkessjukdom. Dessa möjligheter har tyvärr icke varit tillräckligt kända i vårt land.

Genom bristen på personal vid institutet har yrkeshygienen på arbetsplatserna icke kunnat tillses på erforderligt sätt. Det har uppstått stagnation i det hygieniska arbetet därstädes med allt vad det betyder i onödigt lidande, sjukdom, minskad produktion och arbetsförtjänst. Som en följd av det dåliga allmänna intresset för preventiva åtgärder på området har vi fått ökade rättsliga ingripanden i samband med skadestandsfrågor etc. Att olösta eller oskickligt handlagda yrkeshygieniska spørsmål har en obehaglig förmåga att inflamma samarbetet mellan arbetsmarknadens parter är väl känt. De snabba tekniska framstegen ställer allt större krav på människan. Det krävs, att medicinen snabbt kan anpassas till de aktuella förhållandena ute på arbetsplatserna och omsättas till åtgärder till frömma för välbefinnandet i arbetet.

Vi har nu här i landet upplevt den unika situationen att man, i en tid av starkt socialt framåtskridande, under flera år avstått från initiativ i för stora människogrupper utomordentligt vitala frågor, institutet har sedan 1950 icke kunnat anställa mer personal på grund av brist på lokaler. Det måste därför ur alla synpunkter vara angeläget, att till ett minimum förkorta den omorganisationstid, som ytterligare erfordras för att få till stånd en funktionsduglig yrkeshygienisk enhet i vårt land. Även här blir slutsatsen, att det är ofrånkomligt att snarast möjligt få ombyggda och utvidgade lokaler.

Beträffande folkhälsoinstitutets *födoämneshygieniska avdelning* och *vitaminavdelning* föreligger analoga förhållanden. Alltsedan världskriget har ögonen alltmer öppnats för betydelsen av vidgad näringsforskning, såväl inom det praktiska fältarbetet som inom den mer teoretiska grundforskningen. Folkhälsoinstitutets resurser har även här visat sig alltmer otillräckliga. Även här har det visat sig ogörligt anställa erforderlig personal på grund av de bristfälliga lokalutrymmena.

Sveriges lantbruksförbund har uttalat att det bör övervägas, om icke folkhälsoinstitutet i väsentligt högre grad borde ägna sig åt allmän näringsforskning samt om icke växtskyddsmedlens skadliga inverkan på djur borde bättre uppmärksammas och undersökas. Förbundet anser även, att vitaminkontrollen är synnerligen otillfredsställande för animalieproduktionen och foderkontrollen.

Livsmedelsindustrien har för närvarande stora svårigheter att få erforderliga vitaminbestämningar utförda. Detta behov ökar oavslutligt.

Statens jordbruksnämnd anför, att kontroll i rimlig omfattning av fodervarornas uppgivna vitaminhalt i nuvarande läge ej kan eftersättas.

I USA finns ett särskilt råd för föda och näring, som bland annat anger allmänna riktlinjer för "etisk annonsering" av födoämnen, ej minst då det gäller den i USA så vanliga barnmaten av olika slag. Denna barnmat har även börjat få alltmer insteg i vårt land. Detta råd förser fack- och lekmannapress med vederhäftig information i dylika näringsfrågor. Även här har institutet en uppgift att fylla.

Såväl den födoämneshygieniska avdelningen som vitaminavdelningen måste beredas ökade möjligheter till kvalificerad metodikforskning och livsmedelstoxikologisk forskning.

Med andra ord: en mångfald uppgifter kräver en väsentlig utökning av såväl personal som lokaler även för dessa avdelningar. Som de nuvarande utrymmena ej medger plats för ny personal, blir det i första rummet ofrånkomligt med om- och nybyggnad.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får vi föreslå,

- att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa,
- att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag framlägger förslag till ut- och ombyggnad av folkhälsoinstitutets lokaler, samt
- att det vid institutets allmänhygieniska avdelning måtte från 1 juli 1958 inrättas följande befattningar:
  - en förste kemisttjänst (Ae 23),
  - en teknisk laboratorstjänst (Ae 26) samt
  - en biträdande avdelningsföreståndarbefattning, denna sistnämnda tjänst som arvodestjänst på förordnande tills vidare (arvode motsvarande Be 1).

Stockholm den 21 mars 1958

G. Edström

Sigfrid Larsson

Rolf Kaijser